

Tadeusz Zienkiewicz

"И нас изгнанников в молитвах помяни..." : о поезји еміграці росујскеј в Polsce międzywojennej

---

Acta Polono-Ruthenica 8, 117-128

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tadeusz Zienkiewicz
Olsztyn

**„И нас изгнанников в молитвах помяни...”
O poezji emigracji rosyjskiej w Polsce międzywojennej**

Россия ! Родина! Родимая земля!
К Тебе летит душа страдая и любя.
К родным полям, к твоим лесам дремучим
Россия! Край родной! Забуду ли тебя ?!

Россия. Рабская, несчастая страна,
В лохмотьях нищенских валяется она...
Но я то – сын ея... и скорбью безпредельной
Душа моя полна [...]
Страна любимая! Крепись, молись родная...
И нас изгнанников в молитвах помяни.¹

Utwór Aleksandra Chiriakowa kończy się dramatyczną w swej wymowie prośbą: „I нас изгнанников в молитвах помяни”. W odniesieniu do emigracji rosyjskiej mamy do czynienia z sytuacją wygnania – z przymusowym opuszczeniem ojczyzny spowodowanym kataklizmem dziejowym po roku 1917. W wyniku tego ponad milion (czy nawet kilka milionów) Rosjan znalazło się poza granicami kraju i nie mogło do niego powrócić. Dotyczy to tych, którzy falami opuszczali Rosję w okresie rewolucji i wojny domowej, jak i tych, których wydalono z kraju na mocy postanowień władzy radzieckiej. Terminem „izgnanije” posługiwali się sami emigranci, używają go też współcześni badacze.

Sytuacja rzutowała na poezję Rosjan w Polsce, na dominującą w ich poezji nutę nostalgii przenikającą utwory o różnej tematyce: wiersze o charakterze wspomnieniowym, politycznym, refleksję o losie samego poety i losie emigrantów, także utwory religijne. Istniało w Polsce kilka

---

¹ А. Хиряков, [в:] *Антология русской поэзии в Польше*, изд. Союза русских писателей и журналистов в Польше, Варшава 1937, s. 9.

ośrodków rosyjskiego życia literackiego, w których i wokół których skupiali się twórcy. Wymienić tu trzeba przede wszystkim Warszawę z liczną grupą pisarzy, następnie Wilno i Lwów. Powstawały tu stowarzyszenia literackie, podejmowano inicjatywy wydawania czasopism, publikowania antologii poezji, utworów poszczególnych twórców.

Poeci mieszkali i w innych miejscowościach (lub w ich pobliżu), m.in. w Równem, Sarnach, Grodnie, Dubnie, Pińsku, Brześciu, Drohobyczu, Ostrogu, Poznaniu, Łucku, Częstochowie, Skierniewicach. Wielu twórców przebywających w Polsce zdołało opublikować jeden lub kilka tomików poezji, ale ich nakłady były bardzo małe, wynosiły najczęściej 100-200 egzemplarzy, a nawet 25 w przypadku S. Wojciechowskiego i W. Branda. Bywało, że autor wydawał własnym nakładem (m.in. I. Kulisz, W. Korotyszewski, K. Olenin, W. Izgoj, J. Dal, W. Marcinkowski), inni musieli poprzestać na zamieszczaniu wierszy na łamach prasy, chociaż ich dorobek poetycki nie był wcale mały. Przykładem może być Lidia Sienicka z Równego, której utwory znaleźć można w dwóch antologiach: *Сборник русских поэтов в Польше* (Lwów 1930) i *Антология русской поэзии в Польше* (Warszawa 1937), w pismach „Русское слово”, „Меч”, „Искра”². Aleksander Tyczynski z Wilna cztery tomiki swoich utworów mógł jedynie powielić i w takiej postaci upowszechnić³. Do obiegu trafiały przepisywane odręcznie tomiki ozdobione nieraz linorytami, drzeworytami, rysunkami. Jeszcze inni prezentowali swój dorobek twórczy na zebraniach towarzystw, na wieczorach autorskich. Takie spotkania regularnie organizowała Sekcja Literacka w Wilnie, Towarzystwo Literackie w Warszawie, Koło Literackie w Pińsku. Wieczory poetyckie odbywały się też w Równem, Białymstoku, Grodnie, Słoniem.

Twórczość poetycką uprawiało kilka pokoleń poetów rosyjskich. Do pierwszego należeli ci, którzy rozpoczęli działalność literacką przed rokiem 1917, drugie pokolenie stanowili poeci debiutujący w Polsce w latach dwudziestych. W opracowaniach te dwa pokolenia określa się mianem „ojców” i „synów”, „starszych” i „młodszych” pisarzy. Było jeszcze pokolenie najmłodszych, stawiających pierwsze kroki na niwie literackiej w latach trzydziestych. Byli to najczęściej uczniowie i studenci

---

² Jej tomik pt. *Вторая жизнь* nie ukazał się, rękopis spłonął w czasie powstania warszawskiego. Zob. Э. Герштейн, *В гостях у Лидии Сеницкой*, „Русский голос”, Łódź 1961, nr 9-10.

³ Były to tomiki: *Закаты*, *Сумерки*, *Голод*, *Любовь и смерть*.

debiutujący w prasie studenckiej, w dodatkach do pism, na wieczorach nazywanych „чашка чая”. Nieznana dotychczas w historii narodu rosyjskiego wielomilionowa emigracja, znalezienie się na obczyźnie wielu artystów, czołowych pisarzy, badaczy literatury i krytyków stworzyło nową, unikalną sytuację w dziejach kultury rosyjskiej, określaną mianem fenomenu, wytworzyło także nowy, nieznan dotychczas w liryce model przeżywania.

W utworach powstałych na emigracji dominowała liryka bezpośrednia o cechach wyznania i silnie emocjonalnym charakterze, która nawiązywała wyraźnie do modelu romantycznego. W poezji tej wyodrębnić można różne konstrukcje stylistyczne wypowiedzi lirycznej i różne typy przeżyć. Wciąż powracające wspomnienia, tęsknota za opuszczoną ojczyzną, rozczarowanie, bunt przeciw losowi, wiara w jego odmianę, ale i utrata tej wiary, charakterystyczny wzrost religijności – to najczęściej spotykana tematyka wypowiedzi i wynikające z niej przeżycia podmiotu lirycznego.

Emocjonalny charakter posiadały wiersze wyrażające głęboką miłość do ojczyzny. Utwory o tym charakterze dominują w wymienionych już antologiach, pojawiają się w tomiku poetów wileńskich z 1937, w zbiorach wierszy I. Kulisza, G. Sorgonina, L. Łyszczyńskiego-Trojekurowa, S. Wojciechowskiego i innych. Wielu poetów, m.in. L. Gomolicki, A. Chiriakow, W. Korotyszewski, S. Bart, podejmowało w swoich utworach uniwersalne kwestie ludzkiej egzystencji, dobra i zła, życia i śmierci, kłamstwa i prawdy, sensu (raczej braku sensu) życia, przemijania, osamotnienia człowieka, jego wyobcowania. Refleksje te wynikały nieraz z rozmyślań nad losem tułaczym. Częstym motywem w poezji jest motyw „изгнания в изгнании”. Charakterystycznym dla nastrojów emigrantów może być wiersz poety wileńskiego Wsiewołoda Bajkina *Чужие слова* ze zbioru („из тетради”) *Чужое небо*, zamieszczony w numerze 12 pisma „Меч” z 1939 r.:

Я повтарял слова чужие
И ненавидя, и любя.
За мысли и слова чужие
Возненавидел я себя.
Я ревновал себя ко свету.
Хотел я быть самим собой.
Но вдруг сосед сказал соседу
Моею фразою, „чужой”!

W tymże numerze pisma zamieścił poeta drugi utwór o jakże wymownym tytule *Чужак*. Owo poczucie obcości akcentuje O. Bułaciel w wierszu *На могилу эмигранта*:

Чуждой, холодной землю покрытый
Спишь ты тревожно в далекой стране,
Спишь на чужбине, никем не согретый,
Слезы дождя для тебя лишь одни...

Spoczywającemu w grobie emigrantowi śni się, odmienny od kraju, w którym przyszło mu żyć (i umrzeć), kraj ojczysty – ów „raj utracony”:

Снятся тебе наши степи привольная,
Родины милой просторы широкие,
Люди сердечные, звон колокольный
В храме земные поклоны глубокие...⁴

Kraj, w którym przyszło się im przebywać, emigranci określają mianem „czужbiny”, w którym wszystko jest obce i w którym czują się obco i jak pisze Georgij Wiktorow: „На чужбине невеселой // Сердце разрывается”⁵. Dla Natalii Maksimowej z Wilna jej miejsce zamieszkania to „чужой, случайный дом”⁶. Inni porównywali siebie do statku błądzącego po obsyach morzach „Среди неведомых и чуждых нам дорог // Обломок корабля потопленного в море”⁷. Pałtjela Kacenielsona z Półocka los zmusił „в чужую гавань плыть” i pozostawać wciąż „дали от дома, на чужбине”⁸. Tu wszystko było obce, nawet, jak pisze Sergiej Naljancz w wierszu *Ностальгия*, reklamy pisane były „чужим, латинском шрифтом”⁹.

Przeżycia poetów wygnańców ujawniają się najczęściej w utworach o charakterze wspomnieniowym. Zawierają one obrazy Rosji, rosyjskiego krajobrazu, świąt religijnych, życia codziennego. Wasilij Sieliwanow w wierszu *Воспоминание. 25 год*, powraca pamięcią do odległej już przeszłości, malując sielankowy obraz:

Поля, поля[...] Я лягу с головой,
Роскинув руки в розовую кашку,
А свежесть заползает под рубашку,
А ветер ласится и дышит как живой.

⁴ *Сборник русских поэтов в Польше*, Львиград 1930, с. 29.

⁵ *На чужбине*, [в:] *Спектр: Стихи*, Варшава 1922, с. 41.

⁶ „Меч” 1935, nr 5.

⁷ И. Кулиш, *Мятеж*, [в:] *Собрание сочинений*, Львов 1938, с. 84.

⁸ П. Каценельсон, *Россия*, [в:] *Сборник Виленского содружества поэтов*, Вильно 1937, с. 10.

⁹ *Ibidem*, с. 35.

О, как я рад! Как безотчетно рад!
 Чему? Постой! Звенит воспоминание...
 Так пахло кашкой десять лет назад
 В имении у деда под Рязанью.¹⁰

Inną funkcję w wierszu Konstantina Olenina pt. *Шальная* odgrywa pełen uroku obraz życia w dawnej Rosji. Podobnie jak w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza, podmiot liryczny utworu powraca do domu ze szkół w mieście (tu: po ukończeniu prawa). Relacji z podróży wozem z „bubiencami” towarzyszy pełen liryzmu opis krajobrazu. Na schodach domu witają go najbliżsi, stara niania... Z okna dworu obserwuje „жизнь добродушного народа”. I oto ten dawny świat runął, rozbito „bubiency” i nastął „страшный день расплаты”, czasy, w których tacy jak on „легковерные когда-то [...] заблуждались, как юнцы”¹¹.

Тематика wspomnieniowa występuje w twórczości prawie wszystkich poetów emigracyjnych. Przykładem może być zbiorek poezji Jewgienija Wadimowa pt. *Русская культура*. Tomik otwiera utwór ukazujący przejawy kultury rosyjskiej (te trwałe i te odchodzące już w przeszłość). Rosyjska kultura dla poety – to baśnie i kołysanki niani, to trojka z „колокольчиком, с расписной дугой” i w „рукавичках-варежках дедушка мороз”; ale to także „радость Пушкина”, „горечь Достоевского” i „стихов Жуковского сладостный ручей”. Kultura rosyjska to „вязь кирилицы”, „на заздравной чарочке яровский цыган”, „жемчуг на кокошник у простой корпилицы и при чеканном поясе – курьерский кафтан”.¹²

Są w tym tomiku wspomnienia z dzieciństwa i obraz starej Rosji. Wspomnienia wywołują refleksje i u Konstantina Olenina, jednego z najlepszych niewątpliwie poetów emigracji rosyjskiej w Polsce. W utworze *Chanson trieste* pisał on z goryczą:

Кто спасет нас... Кто мог указать бы,
 Где наш с детства любой уют,
 Лампа светлая старой усадьбы
 И ея восхитительный пруд?
 Где знакомые нам перелески,
 Уносящейся тройки разгон,
 Степь зеленая в солнечном блеске,
 И торжественный праздничный звон?
 Я готов целовать те ступени,

¹⁰ В. Селиванов, [в:] *Плещаница*, Вильно 1928, с. 29.

¹¹ К. Оленин, *Несколько слов*, [в:] *Стихотворения*, Сарны 1939, с. 5-7.

¹² И. Вадимов, *Русская культура*, [в:] *Русская культура и другие избранные стихотворения 1932-1936*, Русское благотв. общество в Польше, Варшава 1937.

По которым я прежде ходил...
 О, верните мне что-нибудь... тени,
 Ну, хоть призрак того, чем я жил¹³.

W poezji emigracyjnej dominowała wyraźnie nuta pesymizmu, mająca źródło w sytuacji politycznej, w tragicznym losie wygnańców, w refleksji nad własnym życiem. Przykładem może być wiersz A. Chiriakowa pt. *Панихида* zamieszczony w numerze 202 pisma „Русское слово” z roku 1938:

Все , что в жизни было мне обетованного,
 Все, чем жизнь во мне отозвалась,
 Стало отзвуком мечтания обманного...
 И влечет тоска небытия желанного...
 „Яко зол душа моя исполнилась”
 За страницами страницы перевернуты,
 С пережитым разорвалась связь,
 Все мечтанья жизнью опровергнуты,
 Все земные радости отвергнуты,
 „Яко зол душа моя исполнилась”.

Pesymizm widoczny jest w poezji S. Barta, w jego wierszach z tomików *Камни... и тени* i *Письмена*¹⁴. Powtarzają się w nich motywy śmierci, samotności, braku sensu życia, i nocy jako wyrazu stanu duszy. Czasem wiersz przybiera formę modlitwy do Boga, przed którego obliczem człowiek jest tylko prochem. W poezji emigrantów dominowała nuta nostalgii. Przepelnione nią są wiersze Iwana Kulisza z cyklu *Из далека*¹⁵. W wierszu *У границы* poeta spogląda z utęsknieniem tam, gdzie rozciąga się jego ojczysta ziemia. W innym utworze, podobnie jak Adam Mickiewicz w *Stepach Akermzańskich*, w wieczornej ciszy nasłuchuje, czy doleci go głos z ojczyzny i zdaje mu się, że

Но и в безмолвии ночном издалека
 Мне голос слышится и грезится рука...
 „О, мать печальная о, Родина, не Ты-ли?”¹⁶

W zamieci śnieżnej, w wierszu *Мятедь*, poeta słyszy skargę Matki-Ojczyzny, która szuka, woła rozrzucone po świecie swoje dzieci, a w wierszu *Из далека*, poeta pełen tęsknoty i w poczuciu osamotnienia, zwraca się ku ojczyźnie z daleka, z obcego kraju:

¹³ К. Оленин, *Прелюдии: Стихотворения*, Вильно 1925, с. 8-9.

¹⁴ С. Барт, *Камни... тени: Стихи*, Варшава 1934; *Письмена: Стихи*, Варшава 1936.

¹⁵ И. Кулиш, *Собрание сочинений*, Львов 1938.

¹⁶ *Ibidem*, с. 81.

Из далека.
Я хочу перекликнуться с той,
Без которой я дни свои трачу.
Без надежды и радости в жизни пустой;
Без которой – так мало я значу.
[...] Из далека....
Отчего это слово звучит,
Как печаль безканечной разлуки...
Будто пусто кругом, и пустыня молчит,
И томится душа одиноко
От тоски безнадежной и скуки.¹⁷

W lirykach powstałych w latach dwudziestych (ale i później) poeci wyrażali jeszcze wiarę w powrót do ojczyzny. To powszechne przekonanie podzielała duża część emigracji, czego przykładem jest wiersz Jewgienija Wadimowa *Россия*:

Ты далеко от нас, Великая Земля!
Меж нами и тобой – и зло, и кровь и пламя –
Меж нами и тобой – туманные поля –
Но твердою рукой мы держим наше знамя...
Мы верим в нашу Мать ! Россия не умрет .
[...] Мы верим! Близок свет! Придет великий час,
Благославленный мир закончит злую сечу –
И ни огонь, ни кровь не остановят нас,
И с Запада пойдем Востоку мы навстречую
Придет великий час – как вешний ураганю
Своей отчизны сын разрушит цепи злыя –
Мы верим! Близок свет! Падет измены стан
И мы узрим тебя, свободная Россия!¹⁸

Wiara ta z upływem czasu malała, narastała świadomość, że – jak pisał w zakończeniu cytowanego już wiersza A. Chiriakow:

Освобождения час неведомо далек.
Слабеет дух , нет веры беззаветной...
И каждый как в пустыне одинок.
Россия! Родина!...Идут страстные дни...
Христовой веры гасятся огни...
Страна любимая ! Крепись, молись родная...
И нас изгнанников в молитвах помяни.¹⁹

Osamotnienie, rozgoryczenie i bardzo skromne warunki bytowania rzutowały na nastrój panujący w utworach wielu poetów, m.in. W. Korotyszewskiego, poety, autora dwóch tomików poezji wydanych własnym

¹⁷ Ibidem, s. 79.

¹⁸ *Антология русской поэзии в Польше...* s. 19.

¹⁹ Ibidem, s. 9.

nakładem: *Чортовая дюжина* i *Интимное*²⁰. Wraz z zanikiem wiary w powrót do kraju pojawiły się w wierszach próby podsumowania własnego życia i losu swojego pokolenia. Konstantin Olenin w utworze *Давно-ль* pisał:

Давно-ль убегали сомнения прочь ,
 Весенний шумел ураган,
 Давно-ль? и снова зловещая ночь,
 Зловещая ночь и туман.
 Мечтали воздвигнуть невиданный храм,
 Взять новую жизнь у Творца,
 Алмазы и золото дать беднякам...
 Казалось, цветов – без конца...
 Обмануты люди. Поруган Христос.
 Клейма и позора не смыть..
 И снова, и снова терзает вопрос,
 Проклятое – „ Быть или не быть?”²¹

Nastroje części emigracji z końca lat dwudziestych wyraża wiersz W. Korotyszewskiego z tomu *Чортова дюжина*, zawierający oskarżenie pod adresem polityków i ocenę niedawnej, wciąż kulturowanej przeszłości:

Я, своими словами несмелыми ,
 За отверженных братьев борюсь.
 Вы отняли у нас нашу Русь!
 Ваши возгласы, песни унылые,
 Не вернут нам ея, не вернут.
 И надежды заманчиво- милые
 Постепенно с годами замрут.
 Весь ваш подвиг – резня разудалая
 Обезславива гордый наш край –
 И великая стала – кровавая ,
 А девизом ея: умирай !
 Эх , зеленые, красные, белые....
 Мы приемыши чуждой земли,
 Шлем упреки свои неумелые
 И о тех, что за Русь умерли! ²²

W atmosferze tęsknoty, utraty wiary w powrót do kraju, w dawne ideały, następuje zwrot do religii. Widoczny jest on w poezji Iwana Kulisza, Wiery Rudicz, a przede wszystkim u Aleksandra Kondratjewa i Georgija Klingera. W wierszach tych dwóch poetów przeżycia religijne

²⁰ *Чортовая дюжина* (Наброски), Pińsk 1927; *Интимное: Стихи*, Pińsk 1932.

²¹ К. Оленин, *Прелюдии...* с. 4.

²² В. Коротышевский, *Чортова дюжина...* с. 13.

stają się początkiem procesu twórczego, np. G. Klingier przemienił lirykę w modlitwę:

О, все свои мысли и чувства
Тебе я, Христе, отдаю.
Смотрю я сквозь ткани искусства
В зовущую бездну Твою.²³

W wierszu z tomiku *Ветроград небесный*, poświęconym w całości kultowi Matki Bożej, Kondratjew wznosi modlitwę błagalną o opiekę nad Rusią:

О, звезда Незакатная, Божья,
О, Светильник надмирных высот,
Я кладу у святого подножия
Вместе с песнью души моей гнет.
Голубица невес ослепительных,
В сферах вечного света паря,
Не забудь наших скорбей мучительных
О Невеста и мать Всецаря!
На молитву, к Тебе вознесенную
Обрати, Благодатная взор
И над Русью, тоской угнетенную
Распостри Твой златой омофор!²⁴

Formę modlitwy-skargi i prośby do Boga zanoszonej przez wygnañców ma wiersz Iwana Kulisza:

Не осуждай, о, Боже, строго
Твоих детей за грешные речи:
Тяжка нам выпала дорога
И тяжкий крест возложен на плечи.
А мы в пути, как после битвы,
Стоим без сил и плачем неволью,
И на устах нет слов молитвы,
Что нам так больно...
Душа скорбит, и мы, как дети,
Идем в пути, не зная дороги,
Страшны для нас дороги эти,
И камни нам изранили ноги...
Но мы свой крест покорно носим,
В смирении и нелицемерно,
И лишь с горячей мольбою просим:
Ты помоги нам – всем маловерным.²⁵

Te skargi, prośby do Boga stają się czasem wyrazem doznań mistycznych. W poezji emigracyjnej pojawił się swoisty mesjanizm. Wierzono,

²³ Г. Клиггер, *Небесный плуг: Поэмы*, Варшава 1937, с. 13.

²⁴ *Ветроград небесный*, Варшава 1937, с. 4.

²⁵ И. Кулиш, *Собрание сочинений...* с. 86.

że modlitwa, cierpienie, siła miłości doprowadzi do zmartwychwstania ojczyzny. Myśli te zawiera wiersz *Зов колокольный* Władimira Izgoja otwierający tomik poezji pod tym samym tytułem:

Нет! Не погибнет могучий народ.
Горкий Страдалец во имя Христа,
Мученик – Витязь!
Слушайте! Цель велика и проста –
Это спасение Отчизны – Руси.
Слушайте, Братья!
Молимтесь, молимтесь: Боже спаси...
[...] Лютые казни любовью сотрем,
Силой Распятья,
Падая ниц перед Богом Царем...²⁶

Treści religijne spotkać można i w twórczości innych poetów, w wierszach S. Barta, W. Wawrika, A. Olenina, W. Sieliwanowa, S. Witiaziewskiego, O. Wojnowa, W. Korotyszewskiego, P. Prozorowa, S. Mackiewicza, L. Gomolickiego. Duma narodowa i ocena niedawnej przeszłości legły u podstaw koncepcji tomiku wierszy Jurija Dala pt. *Орлиные полеты*²⁷. Otwiera go wiersz *На высоте*, zaczynający się od słów: „Нет в мире большого гиганта // Чем наша русская страна”. W cyklu tym przedstawił poeta dzieje Rusi aż po ostatnie wydarzenia z lat 1917-1920. Tomik ten zamyka wiersz *Я верю*, wyrażający mesjanistyczną wiarę w wodzów w to, że ich nadejście wpłynie na losy Rosji, która:

Таит желанного героя.
Глубоко верю, что она
Явит достойного вождя.

W losie emigrantów, sytuacji materialnej poetów i w nostalgii dopatrywał się J. Czechowicz²⁸ przyczyn nawrotów twórców do przeszłości – obrzędów, legend, mitów słowiańskich. Najpełniej znalazło to wyraz w poezji A. Kondratjewa, w jego tomiku *Словянские боги*²⁹, ale i w poezji Lwa Gomolickiego, w nawiązywaniu przez niego do mitów prasłowiańskich, staroruskich bylin, wprowadzeniu do utworów archaizowanego języka. Poeta wileński Paktijel Kacenielson w wierszu *Россия* pisał:

²⁶ В. Изгой, *Зов колокольный*, Варшава 1929, с. 5-6.

²⁷ Ю. Даль, *Орлиные полеты: Первый сборник поэзии*, Вильно 1939.

²⁸ *Миша вугнайсów*, „Піон” 1939, nr 3.

²⁹ *Словянские боги: Стихотворения на мифологические темы*, Ровно 1936.

И в час, когда слабеют силы,
Ищу забвения, как в вине,
В судьбе Руслана и Людмилы,
В Петровом царственном огне.
Мир старый воскресает новым,
Встает знакомый скорбный лик.
Так чудеса певучим словом
Вершит поэзии язык.³⁰

Na emigracji na nowo odkryto wielką literaturę rosyjską. Utwory klasyków z jednej strony wywoływały i pogłębiały nostalgię, wyczarowując obrazy dawnej Rosji, z drugiej zaś pobudzały do twórczości literackiej, dostarczały podnieć. Przykładem może być poemat Lwa Gomolickiego *Варшава*. Występują w nim reminiscencje Puszkiniowskiego *Jeźdźca miedzianego*, *Odwetu* Błoka i *Ustępu* do trzeciej części *Dziadów* Mickiewicza. Bohater utworu, emigrant rosyjski rzucony na bruk tego miasta, jest bezsilny i zagubiony jak Puszkiniowski Eugeniusz z *Jeźdźca miedzianego*.

W prowadzonych od szeregu lat badaniach próbuje się określić rolę, jaką odegrali pisarze emigracyjni w rozwoju literatury rosyjskiej. Wymaga to jeszcze szczegółowych studiów, obejmujących w większym niż dotychczas stopniu rosyjskie środowisko literackie w Polsce.

Резюме

„И нас изгнанников в молитвах помяни...” Поэзия русской эмиграции в межвоенной Польше

Литературная русская эмиграция в Польше не была столь многочисленна, как в Берлине, Париже, Праге, Харбине. В центрах русской литературной жизни (и вокруг них): в Варшаве, Вильне и Львове сосредоточилось около 60 русских поэтов, представителей поколения „отцов” и „сынов”.

В творчестве таких поэтов как Л. Гомолицкий, А. Кондратьев, Г. Клиnger, И. Кулиш, К. Оленин, Л. Сеницкая, П. Каценельсон

---

³⁰ *Сборник Виленского содружества поэтов...*, с. 10.

и других, в их лирике, появилась новая модель переживания – ее источником было „изгнание” и тоже „изгнание в изгнании”. В их творчестве повторялись мотивы воспоминаний, любви и тоски по Родине, веры в то, что „с Запада пойдем Востоку мы навстречу” и утраты этой веры, одиночества, рефлексией над своей жизнью и судьбой своего поколения, смысла жизни. Появились характерные для эмиграции мотивы религиозные и даже мистицизма.

В их творчестве проявилась вера, что их главная цель состоит в том, чтобы развивать русскую культуру, сохранить ее. В эмиграции заново открыли они классиков русской литературы, в их поэзии искали они творческого вдохновения. В их стихотворениях можно найти и примеры влияния польской поэзии.

Русская литература в межвоенной Польше, творчество ее представителей требует еще исследований.